

Utformning av FUBkoll

i förhållande till utvecklingsstörning

Webbplatsen FUBkoll vänder sig direkt till personer med utvecklingsstörning, en nedsatt begåvningsförmåga, varför dess utformning och innehåll måste skapas med utgångspunkt i hur dessa personer tänker och agerar. I begåvningen byggs en verklighetsuppfattning upp genom att sinnesupplevelsorna bearbetas och ordnas av tänkandet. *”Med hjälp av tänkandet använder man sig av den ordning man fått i uppfattningen av omvärlden. Som en hjälp för tänkandet finns symboler (bilder och språk). Bilder och språk är viktiga för kommunikation med andra.”* (Kylan, 1981, s. 7)

Utvecklingsstörningen hos en person påverkar mer eller mindre förmågan att förstå information men framför allt av hastigheten hur informationen bearbetas. Personen har då hjälp av symboler som hon eller han kan koppla ihop med det begrepp som är aktuellt (Granlund & Göransson, 2006). En del personer med utvecklingsstörning kan också ha svårt att förstå muntlig information och då är det en fördel att kunna erbjuda bilder, symboler och filmer som stöd för att individen ska förstå bättre.

Alla nio knappar har en inläst information och de allra flesta texterna läses också upp.

Anledningen till det begränsade antalet kategorier bygger på kunskapen om att personer med utvecklingsstörning inte kan hålla allt för många enheter i minnet. För personer som har svårigheter att hantera så många som nio olika kategorier i minnet, ska man dessutom kunna minska antalet kategorier.

Varje kategori har en färg som valts för att vara tydlig på både datorskärm samt TV-skärm. Färgerna är dessutom anpassade så att man inte förväxlar dem med varandra. Färgerna och texterna har god kontrast. Färgen och kategorisymbolen följer med och visas tydligt på varje webbsida, på alla nivåer, så att användaren vet var han/hon är.

Bilderna på kategoriknapparna är vita mot färgad bakgrund. Valet av symboler har valts utifrån att de ska symbolisera ett helt begrepp och att de ska tilltala ungdomar och vuxna. När det gäller färger, symboler och begrepp måste de dock läras ut till de som ska använda dem.

Storleken på kategoriknapparna är utformade för att passa mobiltelefon, datorskärm samt TV-skärm. För de som använder mus ska ytorna vara tillräckligt stora för att kunna klicka på eller uppfatta som valbara ytor.

Till varje kategori kan finnas underkategorier. Dessa underkategorier har skapats för att kunna gruppera information. Grupperingen ska göra det lättare att finna en viss information vilket förstärks av att underkategorierna följer samma färg som dess huvudkategori. Färgen syns på knappar samt som färgmarkering överst på varje bildsida. Färgen ska alltid vägleda och ge information om var man befinner sig i portalen.

Denna nivå skiljer sig från första genom att underkategoribilderna symboliseras med pictogrambilder. Pictogram är ett system av bildliknande grafiska symboler tecknade i vitt mot svart bakgrund. Varje symbol står för ett ord eller begrepp. Pictogram används som stöd för kognition, minne, som alternativ till det skrivna språket och som skyltning i offentlig miljö. Dessa pictogrambilder används av många personer med utvecklingsstörning och för dem som är vana vid dessa bilder ska symbolen signalera till rätt önskat innehåll av information.

Navigation

Man kan navigera sig runt på webbplatsen med mus eller med två av tangentbordets knappar. Det är pilarna framåt och bakåt samt tangenten <Enter>. På vanliga webbsidor använder man mus för att aktivera det man vill se. I FUBkoll kan man

också använda piltangenterna och Enter-tangenten. Det innebär att man kan koppla till styrsätt som personer med andra funktionsnedsättningar brukar använda.

Den enkla navigeringen grundar sig på att personer med utvecklingsstörning tenderar att använda ett fåtal metoder för att lösa problem i många olika situationer. Detta innebär att de kan ha svårt att använda sina metoder i situationer där de inte har använts tidigare, samtidigt som de vid bekanta situationer automatiskt kan använda passande inlärd metoder.

Navigationen på FUBkoll är genomgående så enhetlig som möjligt då det är eftersträvansvärt att individuellt anpassa redskapen för informationsbearbetningen så att den omedvetna problemlösningen kan ske automatiskt. För att individen lättare ska förstå informationen och för att redskapen ska bli lättare att använda krävs det dessutom att denne är motiverad och att redskapen med så lite information som möjligt alltid finns tillgänglig och under individens kontroll (Granlund & Göransson, 2006).

Talstöd

Så fort ett objekt eller en text markeras läses innehållet upp. Det kan ske så fort man flyttar muspekaren över ett objekt på bildskärmen eller förflyttar sig med piltangenter på tangentbord eller med ett alternativt styrsätt. Allt textinnehåll läses upp eftersom informationen ska kunna förstås av alla personer som kan använda FUBkoll.

Textmaterial bearbetas så att den läses korrekt men med ord som kan förstås av en person med utvecklingsstörning. Vissa texter berättas. Andra texter kompletteras med bilder som belyser texten och gör den mer begriplig och intressant.

Viss text läses upp via webbplatsen Läsaren. Det är böcker och längre textmängder, det är uppläst skriven svenska. Kortare texter visas men läses inte upp ordagrant. Det är texter som berättas med ett talspråk och som ska ge ett koncentrat av den skrivna svenska texten. Den bearbetade berättande texten ska ge information som motsvarar ett berättat budskap.

Filmer och bildspel har både ljud och talad information som hör ihop med det man ser på bildskärmen.

Utformning av innehåll

Innehållet på webbplatsen ska tillgodose behov hos unga och vuxna personer med utvecklingsstörning. Att finna roliga, stimulerande och spännande aktiviteter på fritiden är något som anhöriga brukar sakna. Innehållet i FUBkoll ska alltså både vara tillgängligt och motiverande för de personer som använder FUBkoll.

Idag finns utbudet som gäller fritidsaktiviteter i textform och det kräver läsförmåga. En hel del information om aktiviteter finns på webbsidor som också kräver skriv- och sökförmåga för att man ska finna den. Annan information skickas via e-post som i sin tur kräver e-postadress och tillgång till dator.

Våra enkäter under projektår två visade att många saknade tillgång till egen dator. Det var däremot vanligt att personer under 30 år hade tillgång till egen dator. Det är ytterligare ett skäl till att personer med utvecklingsstörning inte nås personligen via e-post.

I planeringen av utformningen och bearbetningen av innehållet i FUBkoll tar vi fasta på resultatet från slutrapporten från projektet Begriplig samhällsinformation (2010). Projektets tester visar att nästan inget blir så begripligt att personer med utvecklingsstörning klarar att besvara kontrollfrågorna korrekt. Däremot redovisar de att det är en grupp som faktiskt har utvecklat individuella och smarta sätt att hitta på webben, exempelvis att använda bildsökningar. Sammanställningen av användartesterna visar att film och ljud fungerar bäst för att förmedla information till personer med utvecklingsstörning.

Vi ser att olika förmågor samspelar och att en nedsatt förmåga kan kompenseras om man får möjligheter att använda andra förmågor – enskilt eller i kombination. Det innebär att begriplig information utnyttjar fördelarna med multimedia, så som information presenteras i FUBkoll.

Vår utvärdering under år två, visade att det multimodala, möjligheten att ta till sig information med fler sinnen, ökade begripligheten. Detta uttrycks bland annat när en person som kan läsa förstår bokens innehåll bättre när den läses upp. Det innebär alltså att det ena mediet påverkar det andra. En text i kombination med bild och film, kan tillåtas ha en högre abstraktionsnivå, än en text som står för sig själv.

Olika typer av information kräver olika utformning för att den ska bli begriplig för en person som inte, eller knappt, kan läsa.

Information kan t.ex. ges på dessa olika sätt:

- Bearbetning av original till begripliga texter
- Lättläst enligt konceptet lättläst
- Film
- Ljud (inläst och via talsyntes)
- Animationer
- Fotografier
- Serier/teckningar
- Teckenspråk

Olika information omsatt i FUBkoll

Typ av information	Kännetecken	Slutsats
Orienterande information	Behöver veta exakt	Vinner på omfattande textbearbetning
Instruerande information	Måste veta exakt	Tak för vad textbearbetningen kan åstadkomma. Behöver bild, film, ljud för

		bearbetning
Påverkande information	Syftar till ändrat beteende	Kräver stor enkelhet och fokus. Behöver oftast bild, film, ljud för att få effekt
Kalenderinformation	När, var, hur	Vinner på tydlig struktur , enhetlig användning av begrepp
Projekt information	Före- under - efter	Vinner på att man förstår till vilken fas informationen hör

Om man börjar med den orienterande informationen så behöver texten innehålla ord och begrepp som är kända av den som läser. Språket får inte vara för faktaspäckat så att informationen blir svår att ta till sig. Det kan behövas stoppor som får läsaren/lyssnaren att ta en paus eller att stoppa. Texten behöver också ha en struktur med styckeindelning. Alltså inte för långa textsjok.

Den instruerande informationen där man behöver få en exakt kunskap måste kompletteras med bilder och/eller filmer. Informationen ska ha rätt fokus och bilderna ska förstärka textinnehållet. Innehåll på vanliga webbsidor har sällan ett tydligt fokus. Det kan vara svårt att veta var huvudinformationen finns. Alternativen får inte slaviskt följa originalet. Teckenspråk, filmspråk och bildspråk har sin egen logik för begriplighet. Det kan krävas att man ibland lägger till eller tar bort information jämfört med originalet.

När det gäller påverkande information måste vi se till att texten betyder något för användaren. Texten måste svara på användarens behov av information. Vi behöver även förklara med bild det som är svårt i ord.

Kalenderinformation som behöver struktur och tydlighet har fått färger för veckan dagar. De valda färgerna används även i andra sammanhang och är därför välkända för många personer med utvecklingsstörning.

Projektinformation - där ska mottagaren förstå till vilken fas informationen hör. Detta har lösts i FUBkoll genom att olika projekt/ämnen grupperas till en viss färg. Denna färg följer med på samtliga webbsidor oavsett vilken nivå man befinner sig på. Den genomgående färgsättningen ska vägleda vilket projekt man använder.

Till samtlig information finns möjlighet att lyssna på texter via syntetiskt tal eller inläst tal. För bruksinformation upplever användarna en mycket liten skillnad mellan inläst tal och syntetiskt tal.

Det innebär att vi letat efter material som består av filmer. På Youtube finns mycket material som vi kan använda oss av. Där finns tex. dansband, musik, sport och roliga filmer. Allt nytt material som vi eller någon annan producerar för FUBkoll har bilder med tal eller film.

Delaktighet

Begreppet delaktighet ges olika betydelse beroende på viken miljönivå i relation till individen som avses. Tre dimensioner kan urskiljas i delaktighetsbegreppet. Det är upplevelsen av delaktighet, att vara fokuserat aktiv samt förutsättningar hos individen och miljön.

Webbplatsen FUBkoll kan bli en självständig aktivitet som en person med utvecklingsstörning kan använda för att söka och ta del av information som berör relationer till samhälle, mellan livsmiljöer och för personliga upplevelser.

Utvärderingen visar också att de personer som har en lindrig utvecklingsstörning önskar en webbplats med fler valmöjligheter. Då kan man tillgodose flera av de önskemål som kommit fram. För dessa personer skulle ett försök kunna göras med utformning lik Dyslexiförbundet FMLS portal www.dyslexi.org.

Tillgänglig information via en webbsida innebär att en person hittar, läser och förstår informationen. Det för med sig att den som utformar en webbsida måste titta på innehållets aktualitet, dess struktur och göra webbsidan anpassad utifrån dess mottagare. Innehåll, språk, bilder ja hela utformningen måste utformas med tanke på mottagaren.

I dag kräver sökfunktioner god läsförmåga vilket leder till att en person med svag läsförmåga inte klarar att söka information på egen hand. De träffar man får är textbaserade och det kan ibland bli väldigt många. Information måste sammanställas av andra personer och presenteras på en webbsida lik www.fubkoll.se.